

димість досягнення междисциплінарності (обращення к истории науки, искусства для нахождения образцов и методологических утверждений для комплексного исследования), которые обеспечивают диалогичность и плюрализацию знаний в исследованиях и обучении. В статье обращается внимание на условия перехода от научно-технической и социально-экономической политики к политики в области знаний. Возникает необходимость формирования «новой этики» относительно глобальной базы знаний, интеграции ранее автономных дисциплин и формирования на их основе междисциплинарных и мультидисциплинарных программ обучения и т.д.

Ключевые слова: інформаційне суспільство, суспільство знань, суспільство ризику, інформаційна економіка, економіка знань, междисциплінарність, трандисциплінарність.

Стаття надійшла до редколегії 10 травня 2018 року.

Микола Ліпін,
ORCID ID 0000-0003-0940-088X
м. Київ

УДК 11.62

СУПЕРЕЧНОСТІ ПРОЦЕСУ АДАПТАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

У статті досліджено місце дискурсу адаптації в контексті проблеми людського розвитку. На прикладі теоретичного доробку Ж. Піаже та О. Леонтьєва розкрито властиву дискурсу адаптації схильність натуралізувати людський спосіб буття. Проаналізовано суперечність адаптаційного та творчого способів людського існування та організації освіти. Обґрунтовано поняття «адаптація».

Ключові слова: адаптація, освіта, особистість, натуралізація, суспільство.

На сучасному етапі поширення набуває звернення до соціально-психологічної адаптації індивідів до умов існування в межах плинної, невизначеної сучасності. Аналіз дискурсу адаптації дає змогу виявити цікаву закономірність – більшість досліджень цієї проблеми присвячені вивченню соціально-психологічної адаптації людей, які належать до так званих соціально незахищених або вразливих прошарків суспільства (дошкільники, учні, студенти, ув'язнені, молоді сім'ї та ін.).

Таким чином, дослідження адаптації актуалізується у зв'язку з людьми, які втратили певне місце в соціальній структурі або поки що не набули його. Особливо часто механізми адаптації розглядають в контексті проблем освіти, що є логічним в ситуації її всебічної кризи. Дослідження міри та значення дискурсу адаптації в педагогічній діяльності дає змогу виявити ту роль, яку інститут освіти відіграє в суспільстві, ті задачі, які він перед собою ставить. Він надає можливість виявити реальне місце та способи функціонування задіяних в освіті суб'єктів. Адаптивний спосіб існування не співпадає з творчим, а за умови його універсальності навіть суперечить йому.

Термін «адаптація» дослівно означає процес пристосування до певних умов. Як відомо, свого поширення він набув у межах біології, де його вживали для опису механізмів пристосування організму до природного середовища. Пізніше це поняття починають застосовувати для характеристики психічних і соціальних процесів. Так, у «Великому психологічному словнику» за редакцією В. Зінченка та Б. Мещерякова термін «адаптація» визначено як пристосування до зовнішніх і внутрішніх умов, що змінюються. Адаптація людини має два аспекти:

біологічний і психічний. Психічний аспект частково перекриває соціальна адаптація. Він постає «приспосовуванням людини як *особистості* до існування в суспільстві відповідно до вимог цього суспільства і власними *потребами, мотивами та інтересами*» [2, с. 17]. Активне пристосування людини до соціального середовища визначають як соціальну адаптацію, що відбувається шляхом засвоєння «уявлень про норми і цінності даного суспільства (як в широкому контексті, так і щодо найближчого соціального оточення – суспільній групі, трудовому колективу, сім'ї)» [там само]. У словнику зазначено, що одним із важливих засобів успішної соціальної адаптації є загальна *освіта та виховання*.

Відомий психолог Ж. Піаже визначав адаптацію як складну систему утримання рівноваги. Він виділяв у межах адаптації два різноспрямовані процеси: *асиміляцію* й *акомодацию*. Психічна асиміляція постає включенням об'єктів у схеми поведінки. Натомість той вплив, що чинить середовище на організм, визначають як акомодацию. Отже, адаптація – це те, що забезпечує рівновагу між впливом організму на середовище і зворотним впливом середовища на організм. Адаптацію можна визначити як «рівновагу між асиміляцією і акомодациєю, або як рівновагу у взаємодіях суб'єкта і об'єкта» [8, с. 66–67]. Для Ж. Піаже саме інтелект є специфічно людським способом адаптації. «У цьому контексті можна було б сказати, що інтелект з його логічними операціями, які забезпечують стійку і, разом з тим, рухливу рівновагу між універсумом і мисленням, продовжує та завершує сукупність адаптативних процесів» [там само]. У подальшому розуміння інтелекту як здатності адаптуватися до навколишніх умов існування набуло значного поширення в західній психології [10, с. 19, 23].

На думку А. Налчаджяна, пізнання відіграє важливу роль у механізмах захисту та адаптації: «вони актуалізуються тоді, коли фрустрована особистість, центр її “Я” для підтримки захисту потребують пізнавальних процесів, наприклад для здійснення інтелектуалізації та раціоналізації» [7, с. 18–19]. Адаптацію визначають як соціально-психологічний процес, що за сприятливих обставин призводить особистість до стану адаптованості. Остання є таким станом взаємозв'язку людини та групи, що передбачає такі моменти: по-перше, особистість без тривалих внутрішніх і зовнішніх конфліктів виконує основну діяльність; по-друге, задовольняє першочергові соціальні потреби та приймає ті рольові очікування, що висуває референтна група; по-третє, переживає стан самоствердження та вільного виявлення власних творчих здібностей [там само].

Досліджуючи особливості «біологічної адаптації» людини А. Налчаджян дотримується вважати, що людина у порівнянні з твариною володіє більш «розвиненими соціальними інстинктами, мисленням, мовою» тощо. Ці вищі здібності мають допомагати пристосуванню людей до більш різних умов існування. Дослідник акцентує на тому, що біологічна адаптація людини до середовища водночас є психологічною адаптацією, тобто процес пристосування відбувається за допомогою пізнавальних механізмів і призводить до їх розвитку. «Розвинене мислення людей дає змогу краще вирішувати завдання адаптації та розвиватися. Причому такий розвиток пов'язано також зі вправним (хоч і негуманним) використанням агресії» [там само, с. 22]. Прикладом подібного «вправного» використання агресії є вбивство старих, хворих і слабких людей в первісних спільнотах, що нібито збільшувало силу, мобільність і здатність до виживання колективу.

У такому разі обґрунтування адаптації тяжіє до зближення біологічних і психологічних параметрів людського існування. Специфіка психічного та соціального в'язне в «мутних водах» біологічної редукції засад людського буття. Але там, де починає панувати «натуралізація» не залишається місця для особистості, адже вона поступається місцем надіндивідуальним утворенням типу нації або етносу, які також набувають характеру природних явищ. Зазначена тенденція присутня у Л. Гумільова, коли він пояснює етнічне розмаїття «адаптацією груп людей у різних ландшафтах» [4, с. 5]. Етнос постає не біологічним або соціальним феноменом, а географічним. «Це означає, – писав дослідник, – етнос не біологічне явище, так само як і не соціальне. Ось чому пропонуємо етнос вважати явищем географічним, завжди зв'язаним

з ландшафтом, що містить та годує адаптований етнос. А оскільки ландшафти Землі різні, то різноманітні і етноси» [там само, с. 17]. У межах подібного до натуралістичного розуміння людських спільнот немає нічого дивного в тому, що виникають гіпотези про наявність в етносів *вроджених властивостей*. Прагнення вбачати в етносах не соціально-культурні утворення, а природні явища, призводить до уявлень про вроджений характер «адаптивного типу» та «ментальності етносу». «Обидва ці явища закорінені в генетичну спадковість, а отже, є вродженими» [5, с. 92]. Зведення суспільно-історичних феноменів до природних призводить до виключення категорії «розвитку» за межі дослідного інтересу. Наслідком подібного виключення постає визначення людини та суспільства як готових утворень, що протистоять один одному.

Людина постає як біологічна істота, що призводить до натуралізації її сутності. У цьому силу та здатність виживати може пояснюватись на основі біологічних процесів, а мислення – як продовження біологічного пристосування, як інструментальне мислення. Розуміння мислення як прагматичного розрахунку та калькулюючого розсудку призводить до його дистанціювання від моральних вимірів особистості, за результатами чого втрачається особистість, як цілісність. У багатьох дослідженнях адаптації людина постає комплексом функцій, які здійснюються безвідносно до людської цілісності. У процесі пояснення адаптації самочинна особистість постає зайвою та нефункціональною гіпотезою. Тому з дискурсу адаптації випадає проблема творчості та свободи. Так, якщо в класичній гуманітарній думці людина є істотою, яка творчо перетворює навколишнє середовище, то в межах дискурсу адаптації людина постає істотою, яка пристосовується. «Життя людини від початку і до кінця є адаптацією до середовища» [3, с. 91]. Однак, якщо людина приречена адаптуватися до середовища, то постає питання: «Хто його створює?» Дискурс адаптації розгортається в умовах сприйняття наявного суспільства як готового, тобто такого, що сприймається поза історичним контекстом його виникнення. Відповідно і людина тут є вже готовою людиною. Вона постає в цих межах поза розвитком. Відомий радянський психолог О. Леонт'єв вказував на *двозначність у соціальному та етичному відношеннях* риторики пристосування людини до оточуючого її соціального середовища [там само]. «Двозначність» дискурсу адаптації впливає з властивого йому ігнорування різниці між *розвитком природи і культури*.

Показовим для розуміння ступеня розроблення теоретичних підходів до соціально-психологічної адаптації є рівень розуміння ставлення О. Леонт'єва до цієї проблематики. У статті Г. Балл «Поняття адаптації та його значення для психології особистості» автор намагається довести, що О. Леонт'єв заперечував лише «беззастережне», «без належного аналізу» розповсюдження поняття пристосування, урівноваження з середовищем на онтогенетичний розвиток людини [1]. Це твердження повторюється в деяких статтях з подібної проблематики [11, с. 150–154]. Інші автори вважають, що у вітчизняній психології дослідження адаптації розпочалось з появою теорії предметної діяльності О. Леонт'єва. «Учений дійшов висновку, – пишуть вони, – що адаптація має соціальний, а не біологічний характер, тому він обґрунтував адаптацію в термінах “привласнення” та “оволодіння” світом суспільних предметів. У людській адаптації, на думку психолога, провідною виступає активність особистості, що має не пристосувальний, адаптивний, а перетворювально-діяльнісний характер» [9]. Отже, незважаючи на те, що «активність особистості» має «не пристосувальний, адаптивний», а продуктивний характер, її визначають як «людська адаптація». Окрім того, що такі твердження внутрішньо суперечливі, вони ще й тотожні тезам російськомовної статті [13, с. 314], які містять посилання на працю М. Бітянкової «Адаптація дитини до школи: діагностика, корекція, педагогічна підтримка». Тому дійсне розуміння сутності наведених положень з праці О. Леонт'єва потребує звернення до самого тексту.

У процесі дослідження проблеми співвідношення індивіда та середовища, людини і суспільства, науковець зазначає, що відсутність єдиного теоретичного підходу до вивчення її психології створює передумови для обґрунтування натуралістичних і позитивістських

концепцій. Головна суперечність цих концепцій виникає під час спроби «розглядати поведінку людини в межах класичної проблеми пристосування, урівноваження із зовнішнім середовищем» [6, с. 107].

На думку О. Леонтьєва, проблема «організм–середовище» відносно особистості має бути трансформована в проблему «людина–суспільство». Таким чином, він визначає якісну відмінність між *середовищем* і *суспільством*, що для людини не є тим самим, що і середовище для організму. Те, що є родовим у людському індивідуумі, сформувалось філогенетично у процесі розвитку попередніх поколінь, розвитку суспільства. З огляду на це, можемо дійти важливого висновку: суспільство розуміють як *родову сутність людини*, як те, що протягається не лише у просторі, а й у часі. У цьому полягає специфіка історичного підходу до вивчення психології людини. Згідно з принципами такого підходу, еволюційний розвиток біологічного виду суттєво відрізняється від соціально-культурного розвитку. «Суспільно-історичний розвиток людини звільняється від попередньої залежності, від морфологічного розвитку. Виникає ера панування лише соціальних законів» [6, с. 110]. Проте процес розвитку «природи» людини не зупиняється, адже має не біологічну, а *суспільну* специфіку. «Форма, в якій накопичуються і закріплюються досягнення суспільно-історичного розвитку людства, докорінно відрізняються від біологічної форми накопичення та фіксації філогенетично сформованих властивостей. Отже, докорінно відрізняється також і форма передачі досягнень історичного розвитку людства окремим індивідам» [там само, с. 111]. Ця нова форма накопичення досвіду стає можливою внаслідок того, що, на відміну від тварин, людська діяльність має *продуктивний* характер. Людина в процесі діяльності опредметнює в продуктах діяльності власні духовні сили. У речах опредметнюються та втілюються здібності людського роду. Входження окремої людини до світу культури відбувається за допомогою засвоєння цих здібностей, що відбувається як розпредметнення. Таким чином, людині протистоїть не середовище–соціум, а її опредметнена родова сутність, до якої вона не пристосовується, а засвоює, тобто робить його своїм. Світ культури взагалі не дано людині як наочну безпосередню реальність, «він стоїть перед кожною окремою людиною як завдання» [там само, с. 113]. Необхідно наголосити, що спосіб людського буття якісно відмінний від способів існування тварини. «Діяльність тварин здійснює акти пристосування до середовища, але ніколи – акти оволодіння досягненнями філогенетичного розвитку» [там само, с. 114]. Для того, щоб здійснювати «акти оволодіння досягненнями філогенетичного розвитку», їх потрібно ще відкрити для себе, засвоїти сенс предметного світу, розпредметнити те, що раніше було опредметнене іншими людьми. Це засвоєння не можна пояснити на основі адаптації до середовища як принципу людського розвитку. «Успіх розвитку людини може полягати, навпаки, у виході за обмеженість *свого* середовища, а зовсім не в пристосуванні до нього, що за цих обставин буде лише перешкоджати можливо більш повному вираженню у ній багатства, справді людських рис і здібностей. Саме тому поняття про пристосування людини до оточуючого соціального середовища звучить щонайменше двозначно – у соціальному і в етичному контексті» [6, с. 117–118], – писав з цього приводу О. Леонтьєв.

Адаптація в «чистій» формі може бути здійснена поза засвоєнням смислу реальності, що оточує індивіда. Проте людина є істотою, яка, на відміну від тварини, потребує осмислення власної діяльності. У світі, який позбавлений смислу, поза смислом, людина не може існувати та розвиватися. Цим зумовлена деструктивність адаптативного способу існування. Як зазначав із цього приводу Е. Фромм, ірраціональний характер адаптації негативно впливає на людину. «Будь-який невроз, – писав науковець, – це приклад подібної динамічної адаптації до таких умов, що є для індивіда ірраціональними – особливо в ранньому дитинстві – і загалом несприятливими для зростання та розвитку дитини» [12, с. 20].

Отже, пристосування до умов, які для людини позбавлені смислу, суперечить принципам її розвитку. Актуальності це положення набуває в межах освітньої сфери, де на сьогодні поширеним є намагання виробити різні механізми соціально-психологічної адаптації людини

до освітнього середовища. На нашу думку, таке завдання не може передувати дослідженню наявних форм освітньої системи щодо їх відповідності власній сутності, дослідження міри наявності в них об'єктивного смислу. У ситуації відсутності останнього універсалізація дискурсу адаптації набуває антигуманного виміру.

Використані літературні джерела

1. Балл Г. А. Понятие адаптации и его значение для психологии личности [Электронный ресурс] / Г. А. Балл // Вопросы психологии. – 1989. – № 1. – С. 92–100. – Режим доступа: <http://www.voppsy.ru/issues/1989/891/891092.htm#a27>. – Загл. с экрана.
2. Большой психологический словарь / под ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2003. – 632 с.
3. Галецька І. Психологічні чинники соціальної адаптації / І. Галецька // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2005. – № 1. – С. 91–100.
4. Гумилев Л. Н. География этноса в исторический период / Л. Н. Гумилев. – Ленинград : НАУКА ; Ленинградское отделение, 1990. – 279 с.
5. Крисаченко В. С. Сутнісні риси українського етносу / В. С. Крисаченко, М. Т. Степико, О. С. Власюк та ін. // Українська політична нація: генеза, стан, перспективи / за ред. В. С. Крисаченка. – Київ : НІСД, 2004. – С. 88–106.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Смысл ; Академия, 2004. – 352 с.
7. Налчаджян А. А. Психологическая адаптация: механизмы и стратегии / А. А. Налчаджян. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : Эксмо, 2010. – 368 с.
8. Пиаже Ж. Избранные психологические труды / Ж. Пиаже [пер. с фр.]. – М. : Просвещение, 1969. – 659 с.
9. Прокоф'єва О. О. Соціально-психологічна адаптація молодших школярів до навчання у середній школі засобами арт-терапії [Електронний ресурс] / О. О. Прокоф'єва, Д. І. Аносова // Молодий вчений. – 2016. – № 12 (39). – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12/64.pdf>. – Назва з екрана.
10. Стернберг Р. Дж. Практический интеллект / Р. Дж. Стернберг, Дж. Б. Форсайт, Дж. Хедланд и др. – СПб. : Питер, 2002. – 272 с. – (Серия «Мастера психологии»).
11. Ткачишина О. Р. Проблема соціально-психологічної адаптації особистості на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій / О. Р. Ткачишин // Актуальні проблеми психології. – Т. І : Соціальна психологія. Організаційна психологія. Економічна психологія : зб. наук. праць. – Київ : Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2005. – Ч. 14. – С. 150–154.
12. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм ; пер. с англ. А. Лактионова. – М. : АСТ, 2009. – 284 с.
13. Шишкина Ю. С. Социально-психологические условия успешной адаптации детей младшего школьного возраста к учебной деятельности / Ю. С. Шишкина, Я. Н. Сида // Педагогические и психофизиологические проблемы адаптации детей и молодежи: материалы Междунар. науч.-практ. Интернет-конф. (Белгород, 18–22 марта 2013 г.). – Белгород, 2013. – С. 314–318.

References

1. Ball, G. A. (1989). *Ponjatie adaptacii i ego znachenie dlja psihologii lichnosti [The concept of adaptation and its significance for the personality psychology]*. *Voprosy psihologii - Questions of psychology*. 1, 92-100. Retrieved from <http://www.voppsy.ru/issues/1989/891/891092.htm#a27> [in Russian].
2. *Bolshoj psihologicheskij slovar [Great psychological dictionary]*. (2003). B. Meshcheryakov, V. Zinchenko (Ed.). St. Petersburg: Prime-Euroznak [in Russian].
3. Galetka, I. (2005). *Psihologichni chinniki socialnoi adaptacii [Psychological factors of social adaptation]*. *Sociogumanitarni problemi ljudini - Socio-humanitarian problems of man*. 1, 91–100 [in Russian].

4. Gumilev, L. N. (1990). *Geografija jetnosa v istoricheskij period* [Geography of the ethnos in the historical period]. Leningrad: SCIENCE; Leningrad Branch [in Russian].
5. Chrischenko, V. C. (2004). *Sutnisni risi ukrainskogo etnosu* [Essential features of the Ukrainian ethnos]. V. S. Kryshenko (Ed.). Kyiv: NISS [in Ukrainian].
6. Leontiev, A. N. (2004). *Dejatel'nost. Soznanie. Lichnost* [Activity. Consciousness Personality]. Moscow: The meaning; Academy [in Russian].
7. Nalchaydzhan, A. A. (2010). *Psihologicheskaja adaptacija: mehanizmy i strategii* [Psychological Adaptation: Mechanisms and Strategies]. 2nd ed. Moscow: Exmo [in Russian].
8. Piaget, J. (1969). *Izbrannye psichologicheskie trudy* [Selected Psychological Works]. Moscow: Enlightenment [in Russian].
9. Prokofeva, O. O., & Anosov, D. I. (2016). *Socialno-psihologichna adaptacija molodshih shkoljariv do navchannja u serednij shkoli zasobami art-terapii* [Social-psychological adaptation of junior pupils to studying in high school with means of art therapy]. *Molodij vchenij - Young scientist*. 12 (39). Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12/64.pdf>, [in Ukrainian].
10. Sternberg, R. J. Forsyth, J. B., & Hedland, J. (2002). *Prakticheskij intellekt* [Practical Intelligence]. St. Petersburg: Peter [in Russian].
11. Tkachyshina, O. R. (2005). *Problema social'no-psihologichnoi adaptacii osobistosti na suchasnomu etapi rozvitku informacijnih tehnologij* [The problem of socio-psychological adaptation of the individual at the present stage of the development of information technologies]. *Aktualni problemi psihologii - Current problems of psychology*. Kyiv [in Ukrainian].
12. Fromm, E. (2009). *Begstvo ot svobody* [Escape from freedom]. Moscow: AST Moscow [in Russian].
13. Shishkina, Yu. S., Sida, Ya. N. (2013). *Socialno-psihologicheskie uslovija uspešnoj adaptacii detej mladšhego shkol'nogo vozrasta k uchebnoj dejatel'nosti* [Social-psychological conditions of successful adaptation of children of elementary school age to educational activity]. *Pedagogicheskie i psihofiziologicheskie problemy adaptacii detej i molodezhi - Pedagogical and psychophysiological problems of adaptation of children and youth*. Belgorod, 314-318 [in Russian].

Lipin Mykola,
Kyiv, Ukraine

Contradictions of the adaptation process in human development

The article explores the place of adaptation discourse in the context of the problem of human development. On the example of the theoretical work by J. Piaget and O. Leontiev we reveal the inherent tendency of adapting the discourse to naturalize the human way of being. The contradiction between the adaptive and creative ways of human existence and the organization of education is analyzed. The concept of "adaptation" is substantiated, which in one case is defined as a socio-psychological process that under favorable circumstances leads the person to a state of adaptability, and under other ones tends to converge biological and psychological parameters of human existence. Consequently, the specifics of the mental and social "prisoner in the muddy waters" leads to biological reduction of the fundamentals of human existence.

At the present stage of distribution, an appeal to the socio-psychological adaptation of individuals to living conditions within a fluid, indefinite present arises. Analysis of the discourse of adaptation makes it possible to find an interesting pattern - most of researches on this problem are devoted to the study of social and psychological adaptation of people as belonging to the so-called socially unprotected or vulnerable strata of society (preschoolers, students, students, prisoners, young families, etc.).

Thus, the study of adaptation is updated in connection with people who either lost a certain place in the social structure or have not yet acquired it. Particularly often, adaptation mechanisms are considered in the context of educational problems, which is logical in the context of its comprehensive crisis. The study of extent and significance of the discourse of adaptation in pedagogical activity enables one to identify the role that the institute of education plays in society, those tasks which it sets itself.

Key words: adaptation, education, personality, naturalization, society.

Липин Николай,
г. Киев

Противоречия процесса адаптации в контексте человеческого развития

В статье исследовано место дискурса адаптации в контексте проблемы человеческого развития. На примере теоретической разработки Ж. Пиаже и О. Леонтьева раскрыт дискурс адаптации склонности натурализовать человеческий способ жизни. Анализируется также противоречие адаптационного и творческого способов человеческого существования и организации образования. Определена противоречивость понятия «адаптация».

Ключевые слова: адаптация, образование, личность, натурализация, общество.

Стаття надійшла до редколегії 29 березня 2018 року.

Айта Сақун,
ORCID ID 0000-0003-2340-3366
м. Київ
УДК 377.2-056.6

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ В ТРАНСФОРМАЦІЯХ ПІЗНАННЯ

Автор аналізує розвиток мислення в гуманітарному пізнанні. Розкрито інтерпретації щодо виявлення сутності історичного та культурного процесу. Підкреслено вплив інтерпретації та розвиток творчого мислення. Визначено два моменти: присутність, збереження самого факту як такого й після його певного тлумачення, а також тлумачення й оцінка, які самі стали фактом і підлягають новій інтерпретації й критичному осмисленню. В історичній інтерпретації реконструюючи та інтегративну роль відіграє фантазія, яка постає необхідною під час викладу живого сприйняття подій і подолання «сухої критики». Автор звертає увагу на теорії інтерпретації загалом і виявлення специфіки ціннісної інтерпретації. Представляє інтерес здійснене М. Вебером розрізнення різних видів і форм інтерпретації.

Ключові слова: інтерпретація, мислення, символ, культура, соціальність, цілераціональність, метод, творчість.

Досвід інтерпретації як способу реалізації творчих інтенцій мислення є фундаментальним методом роботи з текстами як знаковими системами в гуманітарному пізнанні. Текст є формою дискурсу, відкритий для безлічі смислів, що існують у системі соціальних комунікацій і мислення. Він постає в єдності явних і неявних значень, буквальних і прихованих смислів. Гуманітарні тексти мають яскраво виражену знаково-символічну природу, із закономірністю допускають інтерпретацію, що формує процес мислення залежно від формальної або змістовної специфіки текстів.

У XIX ст. перехід від окремих обґрунтувань до загальної теорії розуміння викликав інтерес до питання про множинність типів інтерпретації, представлених у гуманітарних науках.